

Remissvar Regional Utvecklingsstrategi (RUS) i Västmanland

LRF Mälardalen har tagit del av ett förslag till regional utvecklingsstrategi (RUS) för Västmanland 2030.

Efter att ha tagit del av förslaget vill LRF Mälardalen lämna följande inspel som utgår från LRF Mälardalens medlemmars behov och krav på samhället gällande förutsättningar för företaget.

LRFs vision och strategiska områden

För att ge er en större förståelse för LRFs medlemmar och deras företagande vill vi börja med att ge er en beskrivning om dels vad LRF står och verkar för, och dels det gröna näringslivet i länet.

LRF har formulerat en vision som ger ledning för organisationens strategiska mål fram till år 2030:

”Vi får landet att växa. De gröna näringarna har en nyckelroll och tätposition vad gäller tillväxt, lönsamhet och attraktionskraft i det hållbara samhället.”

LRF:s vision tar här sikte på ett antal strategiska delområden:

- Fler ska kunna ha ett arbete och bo i landsbygd
- Den reala tillväxten av de gröna näringarna (jord, skog, trädgård, och landsbygdens miljö) ska vara minst 1 % per år, värdet av det gröna näringslivets produktion ska uppgå till 130 miljarder år 2030
- Fler företag behöver startas inom de gröna näringarna där nyföretagen successivt behöver öka till 2000 per år.

För att uppnå LRF:s vision och strategiska delmål som nämns ovan krävs åtgärder och garantier för samhällsservice, infrastruktur, ökad användning av

2019-09-02

biobaserade material och förnybar energi, marksnål markanvändning, och ett välfungerande skydd för ägande- och brukanderätten.

Det gröna näringslivet i Västmanland, år 2015

Län	Näringsgren	BRP mnkr	BRP %	Sysselsatta Antal*	Sysselsatta %
Västmanland	Jordbruk	231	0,2%	1000	0,8%
	Skogsbruk	662	0,7%	500	0,4%
	Fiske	7	0,0%	0	0,0%
	De gröna näringarna	900	0,9%	1500	1,3%
	Livsmedelsindustri	416	0,4%	600	0,5%
	Skogsindustri	417	0,4%	300	0,3%
	Grön industri	833	0,9%	900	0,8%
	Totalt DGN	1733	1,8%	2400	2,0%

**) Antalet sysselsatta är avrundat till hela 100-tal av SCB, vilket till exempel innebär att 23 avrundas till 0 medan 153 avrundas till 200.*

Källa: SCB, Nationalräkenskaperna 2018-05-27JL

Omvärldsspaning

LRF Mälardalen ser några genomgripande omvärldsförändringar. Denna omvärldsspaning ligger tillsammans med LRFs vision och strategiska arbete och det gröna näringslivets förutsättningar i länet till grund för våra inspel nedan till den regionala utvecklingsplanen.

1. Antalet människor på vår jord ökar med ca 30 % till nära 10 miljarder år 2050 (FN 2015). Under samma tidsperiod ökar befolkningen i Sverige med nära 25 % från ca 10 miljoner till 12,5 miljoner (SCB 2016).
2. Utvecklingen mot ett varmare klimat betyder att medeltemperaturen i Världen och Sverige ökar med ca + 1-2°C till år 2050. Vattennivåerna i sjöar (och Östersjön) ökar (SMHI 2016). Ett varmare klimat i kombination med en ökande världsbefolkning kan innebära att importmöjligheterna av mat minskar drastiskt.

2019-09-02

3. Nuvarande fossilberoende behövers ersättas av förnybara energikällor (Alekklett 2016). Samtidigt behöver det ske en övergång mot mer förnybara material.

Dessa sakförhållanden leder till att ekosystemtjänster i form av förnybar energi, råvaror, och lokalproducerad mat behöver prioriteras för att upprätthålla en godtagbar energi- och livsmedelsförsörjning i regionen.

Inspel till den regionala utvecklingsplanen (RUS) för Västmanland:

Nära koppling till FN:s hållbarhetsmål

”Agenda 2030” och FN:s 17 globala mål för hållbar utveckling utgör en grund för målsättningen i den regionala utvecklingsstrategin i Västmanland. Av FN:s 17 globala mål har svenskt jord- och skogsbruk en nära koppling till sju.

Ett av dessa mål lyder: ”Bekämpa klimatförändringarna”. Jord och skogsbruket är unika sektorer där produktionen baseras på fotosyntesen, en kretsloppsprocess där solen står för hela energibehovet. När skog och grödor växer och när mullhalten i marken ökar binds koldioxid från atmosfären i marken och bidrar till att motverka temperaturhöjningar. Dessutom har biomassa från de gröna näringarna redan ersatt stora mängder fossil energi, men skulle kunna ersätta ännu mycket mera. Denna möjlighet knyter också nära an till ett annat av FN:s 17 mål, det om ”Hållbar energi till alla”.

Ytterligare ett av FN:s mål är: ”Hållbar konsumtion och produktion” som går ut på att främja långsiktigt fungerande konsumtions och produktionsmönster. Livsmedelskonsumtionen i Sverige blir mera hållbar om vi äter en större andel svenska livsmedel och mindre importerad mat. Förutom att vi blir mindre beroende av produktion i andra länder har den svenska produktionen flera mervärden. Några exempel är:

1. Svensk mjölk- och köttproduktion har avsevärt lägre klimatpåverkan än andra länders produktion. Svensk mjölkproduktion ger 44 procent lägre utsläpp av växthusgaser och svensk nötköttsproduktion 70 procent lägre jämfört med världssnittet.
2. 100 procent av den soja som Sveriges bönder köper är certifierad och bidrar därmed inte till skövling av regnskog.
3. Svensk frukt och svenska bär, grönsaker och blommor odlas med låg klimatpåverkan. Äpplen från Nya Zeeland kräver till exempel 5,5-7,5

2019-09-02

gångar så mycket energi som svenska äpplen. Den största skillnaden ligger i transporten.

4. Sverige har vi god djuromsorg, friska djur och den lägsta förbrukningen av antibiotika i djurhållningen inom EU. Exempelvis har Tyskland mer än 14 gånger så hög förbrukning och i Spanien går det åt 25 gånger mer antibiotika än i Sverige.
5. Sveriges bönder har jobbat målmedvetet sedan mitten av 1980-talet med att minska mängden växtskyddsmedel. Som jämförelse använder Frankrike ungefär tre gånger så mycket växtskyddsmedel per hektar som Sverige, Tyskland mer än dubbelt så mycket och Holland fem gånger så mycket.

Svensk matproduktion är bland världens mest klimatsmarta

Under punkt 4.3 i remissen är ett av delmålen att minska klimatpåverkande utsläpp. Precis som i stort sett all mänsklig aktivitet bidrar livsmedelsproduktionen till utsläpp som påverkar klimatet, men däremot är all aktivitet inte nödvändig. Att producera mat är nödvändigt för att vi ska överleva och därmed är jordbruk nödvändigt. Ovan listas flera exempel på vilka mervärden svensk livsmedelsproduktion har och vilka klimatfördelar den har jämfört med produktion i andra länder. Sveriges lantbrukare har länge arbetat med att få ner både klimat- och miljöpåverkan genom bland annat ny kunskap, effektivt brukande och bra rådgivning.

För att minska den globala klimatpåverkan borde därför mer mat produceras lokalt, och LRF Mälardalen anser att ett delmål i den regionala utvecklingsstrategin bör vara att öka antalet livsmedelsproducenter i länet. Genom att producera mer mat i länet får vi även en robustare livsmedelskedja och en säkrare tillgång till mat för länets invånare vid kris.

Bidrar till grön omställning

LRF Mälardalen ser positivt på att jord- och skogsbruk lyfts fram som en viktig del i att skapa en cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi samt en långsiktigt hållbar utveckling. Det gröna näringslivet är även en grundförutsättning för att bekämpa klimatförändringarna. Vår sektor är den enda som kan fånga och lagra koldioxid från atmosfären och samtidigt leverera förnybara råvaror till drivmedel, förnybar energi, nya material och kemikalier.

Många lantbrukare bidrar genom att både producera och använda förnybar energi. Spannmål kan exempelvis användas för att framställa etanol. Energiskog kan användas för att producera värme. Produkter som halm och stallgödsel kan användas som bränsle och för framställning av biogas.

2019-09-02

Det är viktigt att potentialen i det gröna näringslivet tas tillvara för att ställa om samhället till en biobaserad och cirkulär ekonomi. Därför bör onödig administrativ belastning eller reglering undvikas i jämförelse med konkurrerande verksamheter och fossila produkter. Det är viktigt att de beslut som tas gör det enkelt att driva gröna företag, möjliggör en resurseffektivare livsmedelsproduktion och stimulerar en fortsatt hållbar omställning så att svenskt lantbruk kan fortsätta vara ett av världens mest klimatsmarta.

Saknas en koppling till den regionala livsmedelsstrategin

I juni 2017 antog riksdagen en nationell livsmedelsstrategi med det övergripande målet att skapa en konkurrenskraftig livsmedelssektor som ökar matproduktionen i Sverige. Därefter har Västmanland fastställt en regional livsmedelsstrategi med målet att öka livsmedelsproduktionen i länet. I den regionala livsmedelsstrategin står det:

”Västmanlands livsmedelsproduktion ska öka fram till år 2030. Det är utgångspunkten för den regionala livsmedelsstrategin som omfattar hela kedjan, från producent till konsument. Produktionsökningen främjar länets sysselsättning, utvecklar landsbygden och minskar sårbarheten vid kriser.

Västmanland har goda möjligheter att öka produktion, förädling och konsumtion av svenska livsmedel. Här finns bördiga jordbruksmarker och närhet till marknaden.”

LRF Mälardalen anser att den regionala utvecklingsstrategin bör ha en tydlig koppling till den regionala livsmedelsstrategin. Det är viktigt att man i den regionala utvecklingsstrategin lyfter de styrkor och den utvecklingspotential som finns i länets jordbruk samt att livsmedelsproduktionen ska utvecklas i enlighet med den regionala livsmedelsstrategin.

LRF Mälardalen anser även att en ökad volym- och värdeproduktion inom det gröna näringslivet bör finnas med som ett målsatt delmål i RUS.

Saknas en koppling till det nationella skogsprogrammet

LRF Mälardalen anser att den regionala utvecklingsstrategin bör ha en tydlig koppling till det nationella skogsprogrammet som regeringen beslutade om 2018. I skogsprogrammet står det:

”Sverige behöver skog och skogsbruket i en omställning till ett hållbart och fossilfritt samhälle och till att skapa jobb och tillväxt i hela landet.”

Ett aktivt skogsbruk är en viktig del i att bekämpa klimatförändringarna. De svenska träden tar idag upp 83 procent av Sveriges totala utsläpp av koldioxid, och det är under den tid som träden växer som de tar upp mest koldioxid. Träd

2019-09-02

som inte brukas gör inte samma nytta för klimatet. För att träden ska göra störst nytta för klimatet behöver de brukas, avverkas och nyplanteras i ett kretslopp. Även efter avverkning gör träden nytta då de kan ersätta olja, kol, stål och betong och ser till att vi får mindre av utsläpp av fossil koldioxid. Fossil energi är dessutom ändlig, medan skogen är förnybar när nya träd hela tiden växer upp.

En fungerande samhällsservice i hela länet

Alla länets invånare behöver tillgång till samhällsservice som en förutsättning för att företag och boende ska kunna fungera i hela länet. Pedagogisk omsorg, skola, äldreomsorg och möjligheter till kollektivt resande är nödvändig samhällsservice som behöver fungera tillfredsställande i hela länet. Åtgärder krävs för att säkerhetsställa-återställa en fungerande samhällsservice även i länets glesbygd.

Utifrån det gröna näringslivets perspektiv är en fungerande samhällsservice i hela länet nödvändig för att företagen ska kunna producera och bidra med skatteintäkter.

Ett väl fungerande vägnät i hela länet

En omläggning från att importera energi- och livsmedel till att producera dem mer lokalt innebär troligtvis att behovet av tunga transporter kommer att öka. LRF menar därför att goda förutsättningar behöver finnas för jord- och skogsbrukets vägtransporter om en ökad livsmedels-, energi-, och förnybar materialproduktion ska kunna ske i Västmanlands län.

Idag är det ett faktum att vägnätet ofta har låg kvalitet med låg bärighet i länets glesbygd. Vi anser en upprustning av vägnätet och dess broar blir helt nödvändig för att möta framtidens mer intensiva belastning av tung trafik. Vi ser här behovet av rejäla väginvesteringar.

Fler bostäder, ett klimatpositivt träbyggande, och en ökad användning av förnybara material

Att underlätta de idag rigorösa regelsystem som omgärdar var och när bygglov kan ges borde vara ett sätt för att avhjälpa situationen med brist på bostäder i regionen. Det vore önskvärt om en mindre detaljstyrd och mer tillåtande bygglovsprocess upprättas för stora delar av länet där kommunal tilldelning sker av områden som är lämpliga för generell bebyggelse. En annan är givetvis den pågående förtätning som redan sker och bör fortsätta i länets mer centrala delar för att möta länets ökande folkmängd. Vi vill i sammanhanget nämna att energismarta trähus är det mest miljövänliga och koldioxidbesparande alternativet för att bygga både låga och höga hus (Anon 2016a; Anon 2016b)

2019-09-02

Det kommer dessutom att finnas behov av förnybara ersättningsmaterial. Här finns möjligheter att öka andelen produkter baserade på skogsråvara och växtodlingsrester. Kanske kan etablering av bioraffinaderier och kompositfabriker i länet innebära både en gynnsam ekonomisk utveckling och att CO2 belastningen minskar i regionen? Det skulle bidra till en hållbar övergång till förnybara material och nya produkter (Anon. 2016c). Detta är en process som kan påbörjas med ett ökat byggande i trä och en ökad användning av förnybara komposit- och plastmaterial som utgår från bioråvara. En sådan förändring understödjer möjligheterna till att nya företag etableras.

Markförlagda kraftledningar i hela länet

Jord- och skogsproduktion är samhällsviktiga funktioner enligt 2 kap. 3 § miljöbalken (Anon. 1998) där samhället tydligt uttrycker att den bördiga åkermarken behövs för att producera livsmedel och den produktiva skogen för att producera energi och råvaror. Det är i sammanhanget värt att notera att de statliga myndigheterna Vinnova, Formas och STEM fått ett regeringsuppdrag om att ta fram en nationell strategi för att främja en mer biobaserad samhällsekonomi där hög produktion av bioråvara förutsätts (Anon. 2011; Anon. 2012; Anon. 2015). Det är därför svårt att förstå att privata ledningsföretag tillåts göra breda kraftledningsgator som undantar stora skogsområden från skogsproduktion (och CO2 bindning) men också innebär odlingshinder för jordbruket!

LRF menar att markförlagd kraftöverföringsteknik måste representera bästa möjliga teknikalternativ för elöverföring då det bibehåller jordbruksmark och skogsmarkens produktionsmöjligheter jämfört med luftburna kraftledningar. En markförlagd ledning ger också bättre elsäkerhet och ökad förmåga till styrbarhet och framtidsanpassning till nya elproduktionskällor, men kanske framförallt, en markförlagd ledning ger bättre boendemiljö för närboende jämfört med en luftledning som avger kraftiga elektromagnetiska fält och utgör ett riktigt ögonsår i naturen. LRF anser att markförlagd elkabel både baserat på växelströms-, och HVDC-VSC teknik (ABB 2011; Siemens 2011; Hylander 2014) ska beaktas som bästa möjliga teknik med följande fördelar:

- a) Högre jord- och skogsbruksproduktion när kalgator och stolpfundament under luftburna elledningar försvinner.
- b) Mindre förekomst av lågfrekventa magnetfält som kopplats till cancer (Feychting & Ahlbom, 1993; WHO IARC 2002)
- c) Ökad koldioxidbindning i träd som sedan ger skogsråvara för substitution av fossilbaserade produkter och energi (Eriksson et al. 2007; Lundmark et al. 2014).

2019-09-02

- d) Lägre kreosot användning och bättre elsäkerhet.
- e) Liten påverkan på natur-, kulturmiljö, samt friluftsliv.
- f) Liten påverkan på boendemiljö och marknadsvärde av fastigheter

Ett väl fungerande V/A nät med möjlighet till kretsloppsanpassning i hela länet

Kraven på kretsloppsanpassning av näringsämnen ökar för att minimera näringsläckage från kväve- och fosfor-gödselanvändning. Reningsverken är utbyggda för dagens behov men med en kraftig befolkningsökning kommer ökade krav ställas på deponi och återföring av slam till jord- och skogsbruksmark för att undgå ett ökat näringsläckage till sjöar och grundvatten i regionen. LRF Mälardalen kan gärna bistå med kontakter och nätverk för att diskutera förutsättningar och åtgärder inom området.

Ett väl fungerande digitalt bredband i hela länet

Under punkt 4.2 är ett av de prioriterade delmålen att hela Västmanland ska ha tillgång till snabbt bredband. LRF Mälardalen tycker att det är ett bra delmål, då ett väl fungerande bredband är en förutsättning för att i framtiden kunna bedriva företagande, ta del av samhällsdebatt och information, samt ha tillgång till kultur- och nöjesliv.

Vi menar att bredband är en förutsättning för att kunna bo och verka på sin bostadsort. Detta kommer helt naturligt i regionens tätorter där marknadsförutsättningarna är gynnsamma för bredbandsutbyggnad. Där marknadsförutsättningarna för bredbandsutbyggnad är sämre har inte samma utveckling skett. Det är därför nödvändigt att samhället fortsätter och ökar sitt stöd för att ett heltäckande bredbandsnät ska finnas tillgängligt för invånare i hela länet.

Jobb till många när det gröna näringslivet växer

Ett av delmålen under punkt 4.3 är att öka andelen sysselsatta i länet. Siffror framtagna av forskningsinstitutet Nordregio visar att det gröna näringslivet har en mycket stor potential att stimulera sysselsättning. I dag står det gröna näringslivet för cirka två procent av jobben i länet och både jordbruket och skogsbruket har potential att växa.

Utmärkande för en tillväxt i dessa sektorer är att det skapas många nya jobb när omsättningen ökar och att merparten av jobben uppstår lokalt. Orsaken till att jordbruket bidrar så kraftigt till sysselsättningen är främst att sektorn har en låg

2019-09-02

importandel. Det vill säga, de importerar endast en liten del av det de köper in och därmed efterfrågas främst svenska resurser i form av varor och tjänster.

En efterfrågeökning på 1 miljon kronor i jordbrukssektorn leder till hela 2,21 nya jobb i länet.

Bidrar till biologisk mångfald

Under punkt 2.6 lyfts vikten av biologisk mångfald. Sveriges bönder och skogsägare fyller en viktig roll i bevarandet av den biologiska mångfalden. Naturbetesmarker är en av de mest artrika miljöerna i odlingslandskapet och betet gynnar många växter och djur. Mer än en fjärdedel av de rödlistade arterna i Sverige är beroende av öppna gräsmarker för sin överlevnad och en betad hage kan innehålla så mycket som 40 olika arter per kvadratmeter.

Betande djur i hagmarker gör landskapet rikt på värdefulla växter, blommor och insekter som i sin tur lockar till sig fjärilar och fåglar. Många av de arter som finns här klarar sig inte i några andra naturtyper, vilket gör betesmarkerna extra värdefulla. De bidrar även till viktiga funktioner som gör naturen mer robust. Det är även en viktig faktor för att vi i framtiden ska klara av klimatförändringar som extremare väder.

Gräsmarker har även andra fördelar, inte specifikt bara naturbetesmarker, utan alla de gräsvallar där djuren betar och de åkermarker där gräsfoder odlas. Dessa marker binder effektivt in kol i jorden, tack vare att en stor del av växten (som absorberar koldioxid från luften och omvandlar till kol i växten) stannar kvar under jorden även efter betet.

Ett väl fungerande skydd för mark- och äganderätt: en förutsättning för livsmedels- och biobränsle-produktion

Under punkt 4.2 är ett av delmålen att öka tillgången till värdefulla natur- och kulturmiljöer, och skogar, ängar, våtmarker och naturbetesmarker ges som exempel. Här är det viktigt att inte markägaren glöms bort och att man tar hänsyn till ägande- och brukanderätten.

Det gröna näringslivets produktionsmöjligheter vilar på förutsättningen av ett väl fungerande skydd för brukande- och äganderätten. Under senare decennier i takt med att tätorterna expanderat och stadsbefolkningen sökt rekreation i tätortsnära marker har konflikter uppstått där markägare får skador på sina växande grödor, fält och skog. Våra medlemmar vittnar också om ett personligt obehag där hemfridszonen kränks av personer som gjort intrång på tomtmark och/eller bostadshus-ekonomibyggnader. Ofta sker detta med hänvisning till allemansrätten utan att förstå innebörden av densamma. Vi anser att skyddet för mark- och äganderätt är svagt med tanke på den samhällsnytta som

2019-09-02

produktion av livsmedel, energi, och material ger tillbaka till den regionala försörjningen och ekonomin.

Behovet av ökad produktion av mat och livsmedel i regionen är tvingande under de närmaste decennierna. Detta ses i de nationella och regionala livsmedels- och skogsstrategier som nu är under genomförande och utveckling. I detta ligger att samhället behöver markera det gröna näringslivets ökande betydelse som ett viktigt samhällsintresse med konsekvenser för mat- och energiförsörjningsbalans, arbetstillfällen, och i slutändan kommunernas, länets, och statens skatteinkomster. Att värna ägande- och brukanderätten leder här till högre produktion och skatteintäkter inom det gröna näringslivet. Rätt utformat kan detta medföra stora positiva följdverkningar för samhället och garantera fortsatt tillgång av livsmedel och energi.

Det är därför önskvärt att den regionala utvecklingsplanen innehåller en insikt och en beskrivning av det faktum att förutsättningen för företagande i de gröna näringarna är ett väl fungerande skydd för brukande- och äganderätt. Vi vänder oss här inte mot allemansrätten i sig utan menar att den är en tillgång för hela landets invånare men utövandet av allemansrätten får, per definition, inte medföra negativa konsekvenser för landsbygdens företagande och boende vilket nu sker på grund av okunskap och brist på hänsyn.

Per Pettersson,
Ordförande, LRF Mälardalen

2019-09-02

Litteratur

- ABB. 2011.** HVDC Light. <http://www.abb.com/industries/se/9AAC30300394.aspx>
- Aleklett, K. 2016.** En värld drogad av olja. 422p. Exergena förlag
- Anon. 1998.** Miljöbalk, SFS 1998:808. <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3911&bet=1998:808#K3>
- ABB. 2011.** HVDC Light. <http://www.abb.com/industries/se/9AAC30300394.aspx>
- Anon. 2011.** Uppdrag om en nationell strategi för utvecklingen av en biobaserad samhällsekonomi för en hållbar utveckling. http://www.vinnova.se/PageFiles/120762899/2011-09-16_Regeringsuppdrag_utvecklingen_biobaserad_samhallsekonomi.pdf
- Anon. 2012.** Forsknings- och innovationsstrategi för en biobaserad samhällsekonomi http://www.vinnova.se/PageFiles/120762899/Bioekonomi_6februari.pdf
- Anon. 2015.** Så når vi en biobaserad ekonomi. <http://www.lrf.se/globalassets/dokument/mitt-lrf/nyheter/2015/sa-nar-vi-en-biobaserad-ekonomi----lrf-final-ver1-juni-2015.pdf>
- Anon. 2016a.** Ett nytt byggande för en ny tid. <http://www.svenskttra.se/siteassets/6-om-oss/publikationer/pdf/ett-nytt-byggande-for-en-ny-tid.pdf>
- Anon. 2016b.** Trästad: Projekt att ta del av. <http://www.trastad.se/projekt/>
- Anon. 2016c.** Svensk skog kan bli råvara till 3d-skrivare. <http://3dp.se/2016/05/26/svensk-skog-kan-bli-ravara-till-3d-skrivare/>
- Feychting, M. och A. Ahlbom. 1993.** Magnetic fields and cancer in children residing near Swedish high-voltage power lines. American Journal of Epidemiology 138:467–481, 1993.
- FN. 2015.** World population projected to reach 9.7 billion by 2050. <http://www.un.org/en/development/desa/news/population/2015-report.html>
- Länsstyrelsen i Västmanlands län. 2019.** <https://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/foretag/lantbruk-och-djur/livsmedel/livsmedelsstrategin.html>
- Ny teknik. 2016.** Här är framtidens fabrik redan verklighet. <http://www.nyteknik.se/automation/har-ar-framtidens-fabrik-redan-verklighet-6576218>
- Näringsdepartementet. 2018.** Strategi för Sveriges nationella skogsprogram. https://www.regeringen.se/49bad6/contentassets/34817820fe074cb9aef084815bd3a9f/20180524_hela.pdf
- SCB. 2016.** Prognos folkmängd 2016-2060. <http://www.sverigeisiffror.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/framtidens-befolkning/>
- SMHI. 2016.** Klimatscenarier. <http://www.smhi.se/klimat/framtidens-klimat/klimatscenarier#sc=rcp45>
- Eriksson, E., Gillespie, A.R., Gustavsson, L., Langvall, O., Olsson, M., Sathre, R., Stendahl, J. 2007.** Integrated carbon analysis of forest management practices and wood substitution. J Can For Res, 37(3):671-681
- Hylander, J. 2014.** Utåtande om kraftöverföring med kablar och luftledningar. <http://www.sodra.com/upload/Nyheter/Nyhetsbilagor/Kraftledning%20Oskarshamn-Hemsj%C3%B6/Kraftledning%20PM.pdf>
- Lundmark, T., Berg, J., Hofer, P., Nordin, A. Poudel, B.C., Taveran, R. Werner, F., Sathre, R. 2014.** The Role of Swedish Forestry in Mitigating Climate change: Forests 2014, 5, 557-578; doi: 10.3390/f5040557.
- Nordregio. 2013.** Regionala inputoutput multiplikatorer avseende 2013 – disaggregerade beräkningar för svenska län med fokus på jordbruket.
- Siemens 2011.** <http://www.energy.siemens.com/hq/en/power-transmission/hvdc/hvdc-plus>
- WHO IARC 2002.** Non-ionizing radiation, part 1: static and extremely low-frequency (ELF) electric and magnetic fields. IARC Monogr Eval Carcinog Risks Hum (80): s. 1–429